

НОВІ ВИДИ ПТАХІВ ДНІПРОПЕТРОВЩИНИ

В.В. Сижко, П. Бредбір

New bird species of Dnipropetrovsk region. - V.V. Syzhko, P. Bradbeer. - *Berkut*. 14 (2). 2005. - The observation were made from 1991 to the January 2006 in Verkhnyodniprovsk, Dnipropetrovsk, Novomoskovsk, Pavlograd, Petrikivka and Pyatyhatki districts of Dnipropetrovsk region and Dniprodzerzhinsk city. 32 new species were added to the Dnipropetrovsk region list, one of which is new to Ukraine (*Calidris melanotos*). Three new subspecies were added to the region list, and they may well also be new records for Ukraine. [Ukrainian].

Key words: fauna, Dnipropetrovsk region, new species, vagrant.

Address: V.V. Syzhko, Lenin str. 27/33, Verkhnyodniprovsk, Dnipropetrovsk region, 51600, Ukraine.

Остання детальна характеристика орнітофауни Дніпропетровської області була проведена в 1996 р. (Булахов, Губкин, 1996). У цій праці дається також і ретроспективний аналіз стану авіфауни регіону. Загальний список видів птахів, що спостерігалися на Дніпропетровщині за весь час спостережень, включав на той час 262 види. Незрозуміла причина виключення з загального списку полярної гагари (*Gavia immer*) та білої сови (*Nyctea scandiaca*), які спостерігалися в регіоні в середині ХХ ст. і значилися в попередньому списку (Булахов и др., 1984).

Наші дослідження були проведені переважно в період з 1991 по січень 2006 рр. на території Верхньодніпровського, Дніпропетровського, Новomosковського, Павлоградського, Петриківського та П'ятихатського районів Дніпропетровської області та в околицях м. Дніпродзержинськ. Окремі відомості стосуються більш раннього періоду. Результати дослідження дають можливість доповнити загальний список 32 новими видами та підвидами, з яких один вид знайдений вперше для України та ще три підвиди, ймовірно, раніше в Україні не реєструвалися.

Автори висловлюють щирю вдячність особисто А.А. Губкіну та В.Л. Булахову, чий великий досвід був використаний під час проведення орнітологічних досліджень, а також усім, хто надав власну інформацію у наше розпорядження.

Малий баклан (*Phalacrocorax pygmaeus*). 7.05.2001 р. група з 4 дорослих птахів

відмічена на ставках Самарського рибгоспу (с. Новоселівка, Новomosковський район).

Малий лебідь (*Cygnus bewickii*). Нам відомо три випадки зустрічі цього птаха: два під час весняного прольоту та один на зимівлі. Вперше спостерігався 14.03.2001 р. на Самарському рибгоспі. Цього дня 1 дорослий птах тримався у зграї з 16 лебедями-кликунами (*Cygnus cygnus*). 7.04.2005 р. 1 молодий птах виявлений на Дніпродзержинському водосховищі поблизу м. Верхньодніпровська. 25.12.2005 р. поблизу Дніпродзержинської ГЕС одна молода особина у віці до одного року виявлена у зграї з 7 лебедями-шипунками (*Cygnus olor*).

Червонодзьоба чернь (*Netta rufina*). В списках орнітофауни області до теперішнього часу також не значився, хоча ще 20.05.1982 р. пара птахів виявлена в Магдалинівському районі на оз. Куликово, розташованому в заплаві р. Оріль (Гудина, 1987). Нами пара дорослих птахів спостерігалася на Дніпрі в межах м. Дніпропетровська 28.02.1999 р. А 3.05 того ж року 2 самці і 1 самка пролетіли над Булахівським лиманом (с. Булахівка, Павлоградський район). Протягом цього року було ще кілька цікавих спостережень, у тому числі перший і поки що єдиний випадок гніздування. Так, 27.05.1999 р. на Самарському рибгоспі тримався самець, 10.07 виявлена самка з 4 пуховиками, а також 7 дорослих птахів (4 самці і 3 самки). 15.06 та 7.07.2000 р. на цій же водоймі самка виявлена в зграї попелюхів (*Aythya ferina*), але ознак гніздуван-

ня не було. 19.03.2001 р. на Петриківському рибгоспі (с. Єлизаветівка, Петриківський район) виявлена пара птахів, а 31.07.2002 р. тут же спостерігалася 1 самка. Біля греблі Дніпродзержинської ГЕС птахи зустрічалися двічі: 3 самці (2 дорослих і 1 у віці до одного року) – 23.02.2004 р. та 5 самців і 2 самки 19.03.2005 р. в майже тисячній зграї крижнів (*Anas platyrhynchos*). 18.06.2005 р. 3 самці були виявлені в змішаній зграї качок (Самарський рибгосп).

Малий підорлик (*Aquila pomarina*). Один дорослий або майже дорослий птах полював над луками поблизу Самарського рибгоспу 9.05.2003 р.

Стерв'ятник (*Neophron percnopterus*). З середини липня до другої декади серпня 2000 р. одного дорослого або майже дорослого птаха спостерігали над балками поблизу сіл Івано-Михайлівка та Андріївка Новомосковського району. Весь цей час він тримався поблизу загонів вівчарні (Пономаренко, 2001).

Кречет (*Falco rusticolus*). За особистим повідомленням О.В. Стецька, близько 20.12.2004 р. протягом 3 дів 2 особини трималися в смт Вишневе П'ятихатського району. Один птах був чисто білого кольору, другий – частково білий.

Білохвоста чайка (*Vanellouchettusia leucura*). З 30.05 по 17.07. 2000 р. на Самарському рибгоспі трималася пара дорослих птахів та виявлена невдала спроба гніздування: 15.06 знайдено повну кладку з 4 яєць. Її доля залишилася невідомою, але пташенят у цієї пари не було (Bradbeer, 2003). 25.04.2001 р. один птах спостерігався в зграї турухтанів (*Philomachus pugnax*) на одному зі ставків того ж рибгоспу.

Ісландський побережник (*Calidris canutus*). Виявлений вперше в 2001 р. Всі зустрічі відносяться до часу осіннього прольоту в період з 27.08 по 21.09. Загалом з 2001 по 2005 рр. птах реєструвався 8 разів. Частіше за все спостерігався на Самарському рибгоспі: 1 молодий птах 21.09.2002 р., 2 молоді особини 4.09.2003 р., по 1 молодій особині 8.09.2003 р. та 8.09.2005 р.

(в останньому випадку у великій зграї чорногрудих (*Calidris alpina*), малих (*C. minuta*) та одного білого (*C. alba*) побережників), 3 птахи в зимовому вбранні 15.09.2005 р. Рідше птаха бачили поблизу Дніпродзержинської ГЕС: 1 особина 27.08.2001 р. на мулистому острові серед великої кількості інших куликів, та 1 птах в позашлюбному вбранні 4.09.2005 р. на штучному острові. Один раз пісочник спостерігався на оз. Солоний лиман (с. Новотроїцьке, Павлоградський район): 11.09.2004 р. 1 особина в позашлюбному вбранні.

Дутиш (*Calidris melanotos*). Новий вид орнітофауни України. Одного птаха спостерігали протягом більш як 5 годин (з 11⁰⁰ до 16²⁰) на Петриківському рибгоспі 26.09. 2004 р. в товаристві інших північних куликів, серед яких переважали турухтани (більше 50 особин) та чорногруді побережники (більше 30 особин). Птах був такого ж розміру, як і чорногруді побережники, але з більш коротким та прямим дзьобом, зеленкуватими лапами та більш довгою шиєю. Верхня частина тулуба, голова, шия та груди були, головним чином, темно-коричневими, нагадували забарвлення болотяного побережника (*Limicola falcinellus*). Над оком була помітна біла смуга та ще дві світлі смуги по боках спини. Забарвлення нижньої частини тулуба було характерне для цього виду. Шия і груди були такого ж кольору, як і верх тіла. Червоно мало чисто білий колір, так що дуже чітко був помітний контраст між цими частинами тулуба. Темна ділянка оперення на грудях заходила на біле черво в вигляді тупого кута. Слід зазначити, що цього року у другій половині літа та восени спостерігалися пролітні дутиші як у Західній, так і в Східній Європі. Найближче до України місце зустрічі виду розташоване в Угорщині. Там 19.07.2004 р. та 6.08.2004 р. виявили по одному дорослому птаху (К. Szabolcs, особ. повід).

Малий грицик (*Limosa lapponica*). Вперше відмічений на Самарському рибгоспі 28.09.2003 р., коли молодий птах тримався в зграї турухтанів, а потім і з 8 вели-

кими грициками (*Limosa limosa*). У наступні 2 роки виявлявся ще двічі: самець у шлюбному вбранні 31.05.2004 р. спостерігався на тому ж рибгоспі, а 29.09.2005 р. на Петриківському рибгоспі виявлений птах у зграї з 4 великими грициками.

Великий поморник (*Catharacta skua*). 25.12.2005 р. поблизу Дніпродзержинської ГЕС протягом 4 годин (з 10 до 14) спостерігали молодого птаха. Спочатку помітили, як поморник відбирає їжу у сірої чаплі (*Ardea cinerea*), яка майже вдвічі більша за нього, а потім і в звичайних (*Larus ridibundus*) та сивих (*L. canus*) мартинів. Роздивилися птаха з близької (30 м) відстані як на воді, так і в повітрі. За розмірами він був дещо більшим за жовтоногого мартина (*L. cachinnans*), мав одноманітне буре забарвлення; на основі першорядних махових крупні та яскраві білі плями, як знизу крила, так і зверху. Дане спостереження є другим випадком виявлення виду в Україні. Перший раз птах відмічений восени 1908 р. на Дніпрі поблизу Києва (Шарлемань, 1938).

Середземноморський мартин (*Larus melanocephalus*). Відомі усього дві зустрічі за весь час спостережень: 14.06.1994 р. на міському звалищі поблизу м. Верхньодніпровська помічена 1 особина в зграї жовтоногих мартинів; 9.05.2003 р. птах у шлюбному вбранні виявлений на Самарському рибгоспі серед великої кількості інших мартинів та крячків.

Полярний мартин (*L. hyperboreus*). Під час обліку зимуючих водолюбних птахів поблизу Дніпродзержинської ГЕС 9.01.2006 р. був виявлений світлий мартин пісочного кольору. За сукупністю ознак (забарвлення світло-буре, плямисте (не смугасте), дзьоб наприкінці чорний, його кінець світлий) птах визначений як полярний мартин у другому зимовому вбранні. До цього вид відмічався в долині Дніпра (Кістяківський, 1957) та біля узбережжя Азовського моря (Лысенко, Сіохин, 1991).

Чорнодзьобий крячок (*Gelochelidon nilotica*). Всі чотири випадки зальоту

відмічені у пізно-весняний період: пара птахів 20.05.2000 р. на Булахівському лимані; 1 особина 6.06.2003 р. на цьому ж водоймищі; по одній особині 2 та 28.05.2002 р. на Самарському рибгоспі.

Рябодзьобий крячок (*Thalasseus sandvicensis*). Єдина зустріч однієї особини в шлюбному вбранні відбулася на Самарському рибгоспі 27.05.1999 р. в зграї звичайних мартинів.

Каспійський крячок (*Hydroprogne caspia*). Одна доросла і одна молода особини виявлені на Самарському рибгоспі 4.09.1997 р. Наступна зустріч виду відбулася лише через 7 років: 31.05.2004 р. молодий птах у шлюбному вбранні зафіксований на тому ж рибгоспі. В 2005 р. крячок виявлявся двічі. Цього року відмічені найбільш рання та найбільш пізня зустрічі: 10.04 пара птахів трималася на Петриківському рибгоспі, а 1.10 один птах спостерігався над акваторією Дніпродзержинського водосховища поблизу м. Верхньодніпровська.

Папуга Крамера (*Psittacula krameri*). 16. 09.1995 р. одного птаха бачили у повітрі поблизу залізничної станції Самарівка у Дніпропетровському районі. Протягом більш як місяця з 28.08 по 30.09. 2005 р. птах регулярно відмічався нами в м. Верхньодніпровськ. Папуга тримався переважно в верхніх частинах крон високих, окремо розташованих дерев. Кожен його переліт супроводжувався дуже гучним криком, який можна було чути на відстані до 500 м. Можливо, що папуга вилетів з клітки, але зараз важко визначити його походження.

Сирійський дятел (*Dendrocopos syriacus*). Перші птахи з'явилися в області на рубежі 1980-х та 1990-х рр. 16.02.1994 р. пара дятлів спостерігалася в Римському лісі поблизу м. Верхньодніпровськ. В цьому році ми вже відмічали гніздування виду. В середині 1990-х рр. птахи заселили майже всі населені пункти, сади, парки, окремі, переважно невеликі лісові масиви. Осілі птахи. Перші "барабанні трелі" можна почути вже в другій половині зими (3.01–17.02; в

середньому – 25.01, $n = 5$) за умови сонячної та теплої погоди. 16.06.2005 р. в центрі м. Верхньодніпровськ спійманий молодий птах, який щойно покинув гніздове дупло.

Червоногрудий шеврик (*Anthus cervinus*). Довгий час залишався поза увагою орнітологів, які вели дослідження в регіоні. Про це свідчить факт виявлення виду вже в перший рік наших спостережень. Птахи звичайні під час весняного та осіннього прольотів. Зустрічаються частіше на вологих, рідше на сухих луках та полях. Цього шеврика нерідко можна спостерігати з іншим пролітним видом – лучним шевриком (*A. pratensis*), який під час міграції притримується тих же біотопів. Восени досить часто буває на полях. Весняний проліт проходить у більш стислі строки, ніж осінній; весняні зграї чисельніші за осінні. Поява перших птахів навесні спостерігається в середньому 28.04 (з коливаннями від 17.04 до 16.05, $n = 8$), завершення весняної міграції – 17.05 (в різні роки 8–24.05, $n = 7$), її тривалість – 20 днів. Восени з'являється 19.09 (8.09 – 2.10, $n = 7$), остання зустріч – 12.10 (3–19.10, $n = 7$). Осінній проліт триває в середньому 24 дні.

Північна жовта плиска (*Motacilla flava thunbergi*). Цей підвид жовтої плиски поширений північніше 60-ї паралелі (Степанян, 1990). В Україні буває лише під час міграції. На Дніпропетровщині виявлявся тричі і лише навесні: 13.05.2000 р. на луках поблизу с. Карабинівка Павлоградського району – самець; 16.04.2002 р. виявлено 2 самців на вологих луках на околиці с. Новоселівка Новомосковського району, а 14.05.2002 р. пару птахів бачили біля с. Меліоративне того ж району. Птахи визначалися по відсутності світлої брови над оком; верх голови мав темно-сірий колір, який зливається з більш темною “маскою” (на відміну від самця чорноголової плиски, у якого верх голови рівномірно оксамитово-чорний).

Жовтоголова плиска (*M. citreola*). Досить несподіваним виглядає факт відсутності виду в загальному списку орнітофау-

ни області, особливо за 1995 р. (Булахов, Губкин, 1996), адже ця плиска як гніздовий птах у досить значній кількості була присутня на вологих луках принаймні північних та північно-західних районів області вже в 1991 р., на початку наших досліджень. Тим більше, що ще в 1982 р. гніздування виду зареєстроване поблизу оз. Капінерного (Зачепилівський район Харківської області) за кілька кілометрів від межі з Дніпропетровщиною (Гудина, 1987). В середині 1990-х рр. у вище зазначених біотопах щільність населення жовтої і жовтоголової плисок були майже однаковими. Лише на сухих луках, де присутність жовтої плиски також значна, жовтоголова майже або зовсім не зустрічається. Поява перших птахів відмічена в середньому 8.04 (з коливаннями від 3 до 12.04, $n = 9$). Знайдено 2 гнізда з повними кладками поблизу м. Верхньодніпровська: 24.05.2003 р. – 4, а 13.05.2004 р. – 6 слабо насиджених яєць. Їх розміри: 19,1–20,45 x 14,25–15,3; в середньому 19,91 x 14,63 мм ($n = 6$). Вага 2,13 – 2,34; в середньому 2,23 г ($n = 6$). Перші поршки відмічалися 3–5.06 (в середньому 4.06, $n = 3$). Птахи звичайні і навіть багаточисельні в місцях гніздування до кінця серпня; на початку ж вересня їх кількість різко зменшується. Остання зустріч 18.09 (в різні роки від 17 до 18.09, $n = 3$). Проліт птахів північних популяцій не спостерігався.

Гірська плиска (*M. cinerea*). Гірські ландшафти Карпат та Криму населяє європейський підвид *M. c. cinerea*. На Дніпропетровщині виявлена вперше 2.12.1995 р. Одна особина грималася на незамерзаючому струмку, який витікає із захисної дамби м. Верхньодніпровськ. 16.12.1995 р. на цьому ж місці спостерігалися вже 2 особини, а з 17.12.1995 по 18.01.1996 р. – 1. В цей період стояла дуже холодна погода з температурою повітря до -20°C і двадцятисантиметровим сніговим покривом. В наступні роки зафіксовано ще дев'ятнадцять зустрічей: 7.01.1999 р. – 1 особина на струмку в Ботанічному саду ДНУ (м. Дніпропетровськ); 18.10, 1 і 21.11.2001 р. – по 1 осо-

бині, там же; 1.02 і 9.12.2002 р. – по 1 птаху на тому ж струмку; 19.03.2003 р. – 1 самка, а 20 і 25.03.2003 р. пара птахів на струмку в околицях м. Верхньодніпровськ; 9.04.2003 р. в цьому ж місці – 1 самка; 10.04.2003 р. – 1 птах на березі р. Самоткань на лісовій галявині; 2.01.2004 р. – 2 особини в Ботанічному саду ДНУ, а 27.03.2004 р. – 1 птах на березі Дніпродзержинського водосховища поблизу м. Верхньодніпровськ; 26.03.2005 р. – 1 самець на струмку в м. Верхньодніпровськ; 28.03.2005 р. – 1 самиця на струмку в Ботанічному саду ДНУ; 31.03.2005 р. – 1 самка на очисних спорудах м. Верхньодніпровська, а 17.10.2005 р. там же – 1 особина. 10.12.2005 р. – 1 особина поблизу м. Верхньодніпровськ та 11.12.2005 р. також 1 птах у Ботанічному саду ДНУ. Збільшення кількості зустрічей птахів, особливо в останні 5 років, на наш погляд, може бути пов'язане з можливим розширенням на захід ареалу сибірського підвиду *M. c. melanope*, найближчим місцем гніздування якого до початку 1990-х рр. було західне підніжжя Уральського хребта (Степанян, 1990).

Чорноголова плиска (*M. feldegg*). На широті м. Дніпропетровськ майже щороку реєструються поодинокі зустрічі під час весняного прольоту. Поблизу м. Верхньодніпровськ спостерігалась лише раз: 10.04.2004 р. виявлений самець у великій зграї жовтих плісок у заплаві р. Домоткань. Наші спостереження велися переважно в північній половині області, де цю пліску слід вважати дуже рідкісним залітним видом. У той же час у південних і деяких центральних районах зустрічі з нею не є винятковими навіть у репродуктивний період, де вона, вірогідно, гніздиться (повідомлення В. Волошина з с. Кудашівки Криничанського району).

Горіхівка (*Nucifraga caryocatactes*). 21.02.2005 р. на центральній вулиці м. Верхньодніпровськ виявлена 1 особина. Птах годувався насінням ялини, врожай якої того року був надзвичайно високим. Скоріше за все цього ж птаха бачили тут 22.02, 27.03,

1.04 та 22.05.2005 р. Весь час горіхівка трималася в кронах ялин, загальна кількість яких у цій частині міста становить майже півсотні.

Західно-сибірський вівчарик-ковалик (*Phylloscopus collybita fulvescens*). Виявлявся тричі восени під час масового прольоту європейського підвиду та наприкінці його. Всі зустрічі відбулися в околицях м. Верхньодніпровськ: 22.10.2003 р. – 1 особина; 8 та 20.10.2005 р. також по 1 птаху. В останніх двох випадках західно-сибірські вівчарики трималися разом з європейськими в заростях очерету поблизу води. Підвидова приналежність визначалася за характерним покликком, який дуже чітко відрізняється у птахів цих підвидів. У європейського він звучить як тихе свистове “ф’юііт”, а у сибірського це – коротке чисте або трохи сиплувате “тіі”, або “хііт”, дещо сумне.

Індійська очеретянка (*Acrocephalus agricola*). Вперше в області вид спостерігався в 1986 р. (Гудина, 1990). Починаючи з 1997 р. виявився досить звичайним по берегах озер у заплаві р. Самари та на рибгоспах, де є великі ділянки очерету. Поява перших птахів відмічається в середньому 5.05 (з коливаннями від 27.04 в 2000 р. до 16.05 в 1997 р., $n = 8$). Найбільш пізня зустріч зареєстрована 30.08.1997 р.

Зелений вівчарик (*Phylloscopus trochiloides*). Нам відомі два спостереження цього виду в регіоні. Обидва вони відмічені під час весняного прольоту 30.05.2004 р. В цей день одного співаючого самця було виявлено на набережній м. Верхньодніпровськ, а другого, також співаючого, – за 4 км на схід від попереднього. Можливо, що ми спостерігали одну й ту ж особину.

Попеляста кам’янка (*Oenanthe isabellina*). Вперше в області ця кам’янка відмічена в 1986 р. (Гудина, 1990). 30.05.1994 р. в балці біля очисних споруд м. Верхньодніпровська знайдена гніздова колонія, яка налічувала 3 пари. Птахи оселилися в глиняних урвищах по сусідству з польовими горбцями (*Passer montanus*) та бджолоїдка-

ми (*Merops apiaster*). Гнізда були розташовані в норах, виритих останніми. На час спостереження в гніздах знаходилися пташенята. З 1996 р. регулярно відмічається на луках поблизу Булахівського лиману. Вже в перший рік спостереження птахи виявлені на гніздуванні (1 молодий птах та 2 дорослих 23.06.1996 р.). Поява перших особин тут зареєстрована в середньому 5.04 (з коливаннями від 27.03 в 2004 р. до 10.04 в 2002 р.; $n = 4$). Протягом 18–19.06.1999 р. на пасовищі поблизу с. Всесвятське Новомосковського району знайдено 3 гніздові поселення, в яких виявлено 12 дорослих птахів та 8 молодих. 22.05.2005 р. поблизу Булахівського лиману відмічені 4 гніздові пари на площі близько 50 га та знайдена одна гніздова нора. В даному випадку птахи зайняли майже вертикальну нору мишовидного гризуна. Останні птахи в цьому році спостерігалися 21.08 (берег оз. Солоний лиман) та 24.08 (біля Булахівського лиману).

Гірський дрізд (*Turdus torquatus*). В Україні гірський дрізд є гніздовим і перелітним птахом Карпат та пролітним для деяких західних, південно-західних областей і Криму (Страутман, 1963; Костин, 1983; Фесенко, Бокотей, 2002). Дані про спостереження цього виду в решті областей, а також про зимівлю птахів на будь-якій території України відсутні. Підвидова приналежність гірських дроздів, які мігрують за межами гніздового ареалу, вивчена недостатньо. У Карпатах гніздиться південно-європейський підвид *T. t. alpestris*, проте під час міграцій у західних областях України можуть з'являтися особини і північно-європейського підвиду *T. t. torquatus* (Страутман, 1963), популяція якого мешкає у горах Скандинавії та на Кольському півострові (Степанян, 1990).

При обстеженні балки Самсонівської (3 км на південний захід від с. Пушкарівка Верхньодніпровського району) 13.12.2004 р. був виявлений птах цього виду. Він тримався на південному схилі дещо відокремлено від інших видів птахів, у т. ч. і від зграї

чикотнів (*T. pilaris*), які годувалися у цій же частині балки. Схил являє собою нерозорану ділянку степу з поодинокими деревами (дика груша, лох вузьколистий) та кущами (глід, шипшина). Трав'янистий покрив південного схилу невисокий (до 20 см). Північний схил у вересні був повністю випалений. Перепад висот між верхньою та нижньою частинами схилу становить близько 30 м (абсолютні значення 100–130 м н. р. м.). Ширина всієї балки у місці спостереження не перевищує 200 м. При подальшому спостереженні за птахом (14–17.12) виявилось, що він тримається на обмеженій (близько 200 м) ділянці південного схилу балки, де живиться переважно плодами глоду, врожай якого у 2004 р. був дуже високим. На час спостереження на гілках кущів ще зберігалася значна кількість плодів. 18.12 птах був спійманий сіткою. Це виявилася доросла самка підвиду *T. t. torquatus*. Вирішальною ознакою у визначенні була відсутність білих центрів на перах нижньої частини тулуба та наявність незначної кількості пер з вузькими білими облямівками на тій же частині тіла (Виноградова і др., 1976). Птах мав вгодованість нижче середньої. Вага становила 96,1 г, довжина крила – 138 мм.

Таким чином, даний факт є першим достовірним спостереженням гірського дрозда в Україні у зимовий період та першою реєстрацією виду у Дніпропетровській області.

Білоголова вівсянка (*Emberiza leucocephala*). Під час весняного прольоту 17.03.2002 р. одного самця спіймано сіткою С.Ю. Шибановим за 3 км на схід від м. Дніпропетровськ. Птах тримався в змішаній зграї разом зі звичайними вівсянками (*E. citrinella*).

Блокрилий шишкар (*Loxia leucoptera*). Самка та молодий птах спостерігалися в Ботанічному саду м. Дніпропетровськ 17.09.1997 р. Цієї осені відмічена невелика інвазія цих птахів у Центральну та Західну Європу (Birdwatch, 1997a, 1997b, 1997c).

Лапландський подорожник (*Calcarius lapponicus*). Протягом останніх 15 років зустрічався тричі. 19.10.1996 р. 4 птахи в зграї з лучними щевриками пролетіли над луками в заплаві р. Кільчень поблизу с. Спаське Новомосковського району. 20.12.1998 р. один птах перелетів водосховище в південному напрямку поблизу м. Верхньодніпровська. 7.01.2005 р. одна особина відмічена в зграї рогатих жайворонків (*Eremophila alpestris*) на вологих луках біля с. Булахівка.

***

Вперше в регіоні з метою вивчення птахів використовувалася досить потужна оптика (телескоп з оптичним збільшенням 27^х). Під час наших спостережень особливо увага приділялася водно-болотним птахам. З цієї причини більша частина вперше виявлених на Дніпропетровщині видів належить саме до цього комплексу. Штучні водоймища (водосховища, рибгоспи, ставки та ін.) з їх багатою кормовою базою та зручними берегами мають більше значення для водолюбних птахів у порівнянні з природними, площа яких незначна. Саме на водосховищах та рибгоспах були зареєстровані всі нові водно-болотні види (14, або 100 %), у той час як на природних (озера, струмки) – лише 4 (28,5 %). Дніпро відіграє дуже важливу роль як основний міграційний шлях переважної більшості зазначених видів. З них досить велику частку (6, або майже 43 %) складають птахи Азово-Чорноморського регіону, гніздовий ареал яких розташований за 200–250 км південніше місць виявлення. Ці птахи мають статус залітних у пізньо-весняний період. Деякі види продовжують розширювати свій ареал та збільшувати чисельність. З гніздових це: сирійський дятел, жовтоголова плиска, індійська очеретянка, попеляста кам'янка; з зимуючих та пролітних – гірська плиска.

ЛІТЕРАТУРА

Булахов В.Л., Губкин А.А., Мясоєдова О.М., Тарасенко С.Н., Бобылев Ю.П., Константинова Н.Ф.,

- Щербакова С.Н. (1984): Фауна позвоночных Днепропетровщины. Днепропетровск: ДГУ. 1-68.
- Булахов В.Л., Губкин А.А. (1996): Современное состояние орнитофауны Днепропетровщины. - Праці Укр. орнітол. тов-ва. Київ. 1: 3-18.
- Виноградова Н.В., Дольник В.Р., Ефремов В.Д., Павевский В.А. (1976): Определение пола и возраста воробьиных птиц фауны СССР. М.: Наука. 104.
- Гудина А.Н. (1987): Новые птицы поймы Орели. - Орнитология. М.: МГУ. 22: 180-181.
- Гудина А.Н. (1990): Новые птицы Днепропетровской области. - Орнитология. М.: МГУ. 25: 155.
- Кістяківський О.Б. (1957) Фауна України. Птахи. К. 4: 1-432.
- Костин Ю.В. (1983): Птицы Крыма. М.: Наука. 210.
- Лысенко В.И., Снохин В.Д. (1991): Современное состояние численности и распространения редких видов птиц Северного Приазовья. - Редкие птицы Причерноморья. Киев-Одесса: Лыбидь. 69-78.
- Пономаренко О.Л. (2001): Стерв'ятник в Присамар'ї. - Свята справа. 1 (4): 42-43.
- Степанян Л.С. (1990): Конспект орнитологической фауны СССР. М.: Наука. 1-728.
- Страутман Ф.И. (1963): Птицы западных областей УССР. Львов: ЛГУ. 2: 1-182.
- Фесенко Г.В., Бокотей А.А. (2002): Птахи фауни України: польовий визначник. К. 1-416.
- Шарлемань М. В. (1938): Птахи УРСР. К.: АН УРСР. 1-266.
- Bradbeer P. (2003): About some rare species of waders in Dnepropetrovsk region, 2000–2003. - Branta. 6: 205-207.
- Birdwatch. October 1997a. 64: 56-57.
- Birdwatch. November 1997b. 65: 56-57.
- Birdwatch. December 1997c. 66: 56-57.

В.В. Сижко,
пр. Леніна, 27, кв. 33,
м. Верхньодніпровськ,
Дніпропетровська обл., 51600,
Україна (Ukraine).

2–5 октября 2006 г. на базе Белгородского государственного университета состоится **IX Международная научно-практическая экологическая конференция “Современные проблемы популяционной экологии”**.

Адрес оргкомитета:
308015, Россия, г. Белгород, ул. Победы,
85, Белгородский госуниверситет,
кафедра зоологии и экологии.
E-mail: prisniy@bsu.edu.ru